

УДК 351.741:001.89

**О.В. Осадча,**  
здобувач ДНДІ МВС України

### **ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРАКТИКУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

*У статті здійснено дослідження таких джерел отримання наукового результату, як проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт, а також дисертаційних досліджень вченими, з метою вирішення проблемних практичних питань, шляхом реалізації впровадження отриманого наукового результату в повсякденну діяльність працівників ОВС України. Висвітлено фактори, які забезпечують позитивний рівень інтеграції результатів проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у практичну діяльність ОВС України. Виділено особливості вказаного впровадження. Запропоновано здійснити удосконалення нормативно-правової бази, яка регулює відносини у сфері впровадження результатів дисертацій у практичну діяльність органів внутрішніх справ України молодими вченими.*

**Ключові слова:** наукова діяльність, дослідження, науковий результат, дисертація, впровадження, органи внутрішніх справ.

*В статье проведено исследование таких источников получения научного результата, как проведение научно-исследовательских, опытно-конструкторских работ, а также диссертационных исследований учеными, с целью решения проблемных практических вопросов, путем реализации внедрения полученного научного результата в повседневную деятельность сотрудников ОВД Украины. Освещены факторы, которые обеспечивают положительный уровень интеграции результатов научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ в практическую деятельность ОВД Украины. Выделены особенности указанного внедрения. Предложено осуществить совершенствование нормативно-правовой базы, регулирующей отношения в сфере внедрения результатов диссертаций в практическую деятельность органов внутренних дел Украины молодыми учеными.*

**Ключевые слова:** научная деятельность, исследования, научный результат, внедрение, органы внутренних дел.

*In the paper the research of such sources of scientific results as carrying out of the research and developmental works, as well as dissertation researches by the scientists, for the purpose of the solution of problematic practical issues, by realization of the implementation of the received scientific result in daily activities of the staff of the Department of Internal Affairs of Ukraine is carried out. Factors which provide the positive level of an integration of the results of research and developmental works into practical activities of the Department of Internal Affairs of Ukraine are highlighted. Features of the specified implementation are distinguished. It is offered to carry out an improvement of the standard and legal basis regulating the relations in the sphere of the implementation of the results of dissertations in practical activities of law-enforcement bodies of Ukraine by young scientists.*

**Keywords:** scientific research, implementation and enforcement bodies.

Постійний розвиток певного процесу або явища призводить до появи нових знань, технологічних процесів, концептуальних підходів. І хоча законодавством визначено, що наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань [1, ст. 1], проте лише через постійний аналіз, пошук та вивчення процесів, позицій, думок, які існували в різні періоди часу, але за певних умов були забуті або стали неідеальними, та з урахуванням ситуацій сьогодення, можна віднайти потрібне в конкретній ситуації, яка потребує вирішення чи удосконалення.

Сьогодні, коли на порядку денному постало питання реформування органів внутрішніх справ України, роль науки має бути визначальною – адже будь-яке реформування потребує наукового обґрунтування, моделювання і прогнозування. Одночасно одним із головних питань залишається здійснення ефективного впровадження наукових здобутків у всі сфери діяльності органів внутрішніх справ України, з метою вироблення якісно нових підходів до вирішення завдань, які ставляться перед практичними підрозділами системи МВС України. Однак проблематика ефективного впровадження наукових здобутків залишається недостатньо дослідженою, а фактичні обсяги інтеграції результатів досліджень у повсякденну сферу діяльності практичних підрозділів ОВС України залишають бажати кращого.

Саме тому на шляху до вироблення підходів щодо оптимізації та вдосконалення впровадження результатів наукової діяльності в практику органів внутрішніх справ України, на нашу думку, доцільним та необхідним є здійснення вивчення особливостей реалізації впровадження.

Розпочинаючи наше дослідження, слід зазначити, що в Україні щороку проводиться велика кількість наукових досліджень у різних галузях життя, за різними напрямками та спеціальностями.

Законодавством України визначено, що вчений – фізична особа (громадянин України, іноземець або особа без громадянства), яка має вищу освіту ступеня магістра та проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження і отримує наукові та (або) науково-технічні результати [1, ст. 1].

Відповідно до положень Етичного кодексу вченого України, схваленого постановою загальних зборів НАН України, інформація, яка надається суспільству, має бути достовірною. Учений має дотримуватися найвищих професійних стандартів планування та проведення наукових досліджень на основі глибоких знань про доробок світової науки у певній галузі. Він має пам'ятати, що наукове дослідження – це процес отримання нового знання. Він має прагнути до належної ерудиції і компетентності, за яких можливий критичний аналіз найсучасніших наукових знань. Учений має забезпечувати необхідний захист інтелектуальної власності [2, с. 8].

З огляду на зазначене вище, особливого значення набуває результат досліджень, оскільки саме він, безперечно, є основною метою кожної з проведених наукових робіт.

Відповідно до Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності”, науковий результат – це нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо [3].

У зв'язку з цим, абсолютно логічним є практичне використання отриманих наукових результатів, через розроблені та затверджені відповідні механізми їх практичного впровадження.

Проте сучасний стан речей свідчить, що потенційно корисні новітні розробки нерідко залишаються лише на папері. Багато цікавих та корисних досліджень так і не знаходять практичного застосування. Водночас практика гостро потребує теоретико-методологічних напрацювань у певній сфері. Це зводить нанівець зусилля вчених, для яких важливо, щоб отриманий результат удосконалив діяльність хоча б одного працівника, підрозділу, або, і цілої служби органів внутрішніх справ України.

З огляду на це, звернемо увагу на особливості впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, отриманих у зв'язку з виконанням відомчими науково-дослідними установами МВС України замовлень структурних підрозділів.

Відповідно до п. 3.15 відомчого правового акта – Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом № 154 від 15.05.2007 МВС України, за результатами виконання науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи виконавець складає акт здавання-приймання роботи, затверджує його і направляє замовникові.

Відповідно до п. 3.16 зазначеного вище Положення, замовник вивчає стан та якість виконання НД (ДКР) і, у разі згоди з отриманими результатами, підписує акт здавання-приймання. Протягом 5 днів після підписання акт здавання-приймання НД (ДКР) направляється виконавцю, а його копія до відділу моніторингу. Замовлення вважається виконаним з моменту підписання замовником акта здавання-приймання НДР або ДКР.

За результатами виконання річних планів НДР і ДКР виконавцем складається звіт, який разом з пояснювальною запискою підписується керівництвом, розглядається на засіданні Вченої ради ВНЗ (НДУ) або її наукового підрозділу та подається до відділу моніторингу [4, с. 49].

Отже, з огляду на зазначене вище, а також враховуючи власний практичний досвід роботи у сфері виконання науково-дослідних, а також дослідно-конструкторських робіт можемо стверджувати, що функціонуючий механізм впровадження результатів наукових досліджень, що виконуються на замовлення структурних підрозділів системи органів внутрішніх справ України, забезпечує достатню ступінь інтеграції результатів проведених досліджень у повсякденну діяльність органів внутрішніх справ України.

Зазначений позитивний рівень інтеграції, на нашу думку, ґрунтується та уможлиблюється завдяки:

по-перше, безпосередній взаємодії зацікавленої в отриманні наукового результату сторони – замовника, а також виконавця – науково-дослідної установи, які поєднані діяльністю в межах одного відомства МВС України;

по-друге, наявності діючих механізмів організації та контролю державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

по-третє, чіткій нормативній та нормативно-правовій регламентації процесів, що охоплюють всі стадії проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (планування, організації, виконання, звітності);

по-четверте, можливості та необхідності фактичного приймання замовником результатів проведеної наукової роботи, в процесі якого, здійснюється перевірка відповідності отриманого наукового результату, який впроваджується в практику діяльності підрозділів ОВС України, тим завданням, які ставилися для вирішення перед виконавцем – науково-дослідною установою.

Водночас слід зазначити, що відповідно до п. 2.1.1 Положення про організацію проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в системі МВС

України, Міністерство та підрозділи органів внутрішніх справ виконують функцію замовника [4, с. 45]. Однак як свідчить практика, виконання наукових робіт у Державному науково-дослідному інституті МВС України, попри тісну взаємодію з більшістю практичних підрозділів органів внутрішніх справ України як виконавця і, як наслідок, розмаїття напрямів, за якими фахівці інституту забезпечують здійснення досліджень і отримання необхідного для впровадження наукового результату, деякі з підрозділів не взаємодіють з Інститутом. До таких підрозділів слід віднести, наприклад: Департамент оперативної служби; Департамент юридичного забезпечення; Управління боротьби з кіберзлочинністю; Управління міжнародних зв'язків; Відділ ветеринарної медицини та ін.

Причини зазначеного, на нашу думку, полягають не у відсутності наукового потенціалу відомчих науково-дослідних установ, а в непоінформованості посадових осіб зазначених вище структурних підрозділів щодо можливості та механізму здійснення замовлення на проведення наукових робіт у рамках вирішення завдань, які покладаються на той чи інший підрозділ унаслідок практичного впровадження отриманого наукового результату.

Зазначена тенденція характерна й для територіальних підрозділів органів внутрішніх справ України, які фактично не взаємодіють напряму з науково-дослідними установами, а лише в кращому випадку через центральні підрозділи МВС України.

У зв'язку з цим, на нашу думку, для удосконалення можливостей здійснення взаємодії між замовником науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт – Міністерством і підрозділами органів внутрішніх справ та виконавцем – науково-дослідними установами МВС України, шляхом її розширення й поглиблення, необхідним вбачається розроблення та здійснення комплексу адміністративних заходів, спрямованих на інформування всіх без винятку представників структурних підрозділів апарату МВС України, а також їх територіальних підрозділів щодо можливостей здійснення означеної взаємодії та практичну користь отриманих та впроваджених наукових результатів.

Успішна реалізація зазначених заходів забезпечить більш глибоку інтеграцію науки в практичну проблематику виконання завдань, які покладаються на підрозділи органів внутрішніх справ за напрямками їх діяльності, та уможливить здійснити позитивний вплив наукового результату на удосконалення підходів до вирішення завдань у напрямі попередження, розслідування та розкриття злочинів та правопорушень.

Підводячи підсумок першої частини нашого дослідження, слід виділити особливості впровадження результатів проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт науково-дослідними установами в практику органів внутрішніх справ України, зокрема: 1) здійснюється в межах системи органів внутрішніх справ України, отже, і замовник, і виконавець є структурними підрозділами МВС України, що позитивним чином впливає, як на процес досягнення наукового результату, так і на його впровадження; 2) має чітке нормативно-правове регламентування; 3) здійснюється за результатами досягнення наукового результату за чітко сформованими і наданими пропозиціями замовника – структурних підрозділів ОВС України; 4) реалізація впровадження наукових результатів не охоплює, і як наслідок, не забезпечує всіх напрямів діяльності структурних підрозділів ОВС України; 5) чинний механізм практичного впровадження результатів наукових досліджень зводить до мінімуму здійснення фіктивного впровадження.

Переходячи до наступної частини нашого дослідження, слід згадати про впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ України

результатів одного з найбільш розроблювальних видів наукової роботи – дисертаційних досліджень.

Так, виконане дослідження проходить процес прилюдного захисту, після чого документи в місячний строк подаються до Департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки України. Електронний примірник дисертаційного дослідження та автореферат подається до Українського інституту науково-технічної та економічної інформації (далі – УкрІНТЕІ). Відповідно до Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій [5], УкрІНТЕІ здійснює функції щодо державної реєстрації та обліку розпочатих, виконуваних і закінчених науково-дослідних (дослідно-конструкторських робіт), науково-технічної продукції, яка створена під час проведення наукових робіт і дисертацій, а також підготовку і видачу в установленому порядку інформаційних матеріалів на запит органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, громадян України, формування фондів документів, поширення відповідної інформації.

Після прийняття Міністерством освіти і науки України рішення про видачу диплома доктора, кандидата наук перший примірник дисертації передається для зберігання до Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [6]. На цьому і закінчується оприлюднення дисертаційних досліджень.

Окремо слід зазначити, що, зазвичай, у разі успішного захисту дисертації, спеціалізована вчена рада рекомендує здобувачу видати монографію за обраним напрямом дослідження. У монографії прийнято висвітлювати як саме дисертаційне дослідження, так і додаткові наукові розробки нагальних проблемних питань, що потребують вирішення за допомогою наукового інструменту. Водночас далеко не кожному дисертаційну роботу буде викладено в монографії.

Також слід зазначити, що на офіційному сайті Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського викладені у електронному вигляді автореферати дисертаційних досліджень, проте оновлення сайту відбувається з інтервалом більше півроку, і чомусь не всі автореферати там відображені.

Варто зазначити, що автореферат дисертаційного дослідження є коротким відображенням його основних положень. Однією зі структурних частин автореферату є “практичне значення одержаних результатів”. У ній вказується, де саме можуть застосовуватися отримані результати проведеного дослідження.

Аналіз наукових досліджень з актуальних проблем ОВС та висвітлення їх наукових результатів, які проведені за останні роки, свідчить про те, що всі вони виконані відповідно до цілої низки концепцій, державних програм та пріоритетних напрямів дослідження проблем діяльності органів внутрішніх справ, зокрема: адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ у сфері забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку; теоретичних і прикладних проблем адміністративно-правового забезпечення участі працівників органів внутрішніх справ України в міжнародній миротворчій діяльності; правових та організаційних питань становлення, розвитку і функціонування міліції як невід’ємного елемента системи правоохоронних органів держави; аналізу теоретико-методологічних засад взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні; дослідженню правової природи громадського контролю за адміністративною діяльністю правоохоронних органів в Україні; адміністративно-правового механізму протидії корупції в ОВС; нових знань про правовий режим адміністративного права, які утворили концепцію системи адміністративно-правових режимів та діяльності органів внутрішніх справ щодо їх забезпечення;

особливостей адміністративно-правового регулювання управління органами внутрішніх справ тощо.

Водночас здійснений аналіз авторефератів дисертацій свідчить про те, що зазначені в їх змісті напрями можливого використання результатів, а значить і їх практичного впровадження, зазвичай, мають посилення на відповідні документи – “Акти впровадження результатів дисертацій”, у змісті яких наголошується на фактах впровадження результатів дисертації за тим чи іншим конкретним напрямом і діяльність того чи іншого практичного підрозділу органів внутрішніх справ України. У більшості з них зазначеними напрямками є: науково-дослідний, навчальний, юридичний, законотворчий, правотворчий та правозастосовний.

Справа в тім, що відповідно до законодавства України дисертація, що має прикладне значення, тобто її результати спрямовані на досягнення практичних цілей, додатково до основного тексту повинна містити відомості та документи, що підтверджують практичне використання отриманих здобувачем результатів, а саме: впровадження у виробництво, достатню дослідно-виробничу перевірку, отримання нових кількісних і якісних показників, істотні переваги запропонованих технологій, зразків продукції, матеріалів тощо, а дисертація, що має теоретичне значення, – рекомендації щодо використання наукових висновків [6].

Водночас слід зазначити, що говорячи про впровадження результатів дисертаційного дослідження і, як наслідок, отримання відповідного акту впровадження за тим чи іншим напрямом, слід вести мову про часткове впровадження результатів проведеного наукового дослідження, оскільки означене впровадження відбувається до моменту повного захисту результатів проведеного дослідження. Зазначена особливість, на нашу думку, є додатковим свідченням недосконалості діючого механізму впровадження результатів дисертацій у практичну діяльність, у тому числі органів внутрішніх справ України, та не дозволяє в повній мірі практично використати та реалізувати результати проведених досліджень у форматі дисертацій вченими.

Резюмуючи викладене вище, виникає питання, чому наукові розробки, які є потрібними, не впроваджуються у повному обсязі? Відповідаючи на зазначене питання, вважаємо за доцільне навести за приклад експеримент, який був проведений у 2009 та 2011 роках співробітниками Федеральної державної казенної установи “Всеросійський науково-дослідний інститут МВС Російської Федерації” щодо стану ефективності наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ.

В експерименті взяли участь 379 співробітників, які обіймають керівні посади в органах внутрішніх справ. На основі опитування дев'яти регіонів Російської Федерації 30 % респондентів відмітили про недостатню кількість наукової продукції, яка поступає до практичних органів. Більше 50 % опитаних зазначили, що велика кількість наукових розробок “осідає” в кабінетах начальників. Значна частина респондентів зазначили, що причиною недоліків у науково-методичному забезпеченні діяльності ОВС є недосконалість організаційно-штатної роботи підрозділів [7, с. 15].

Оскільки в дослідженні слід акцентувати увагу не лише на вивченні проблематичних питань, які існують у досліджуваній темі, сфері, а на знаходженні оптимальних рішень, результатів та впровадженні останніх у практику. Зокрема, в концепціях, програмах наукової діяльності вищих навчальних закладів України одним із основних завдань проведення наукових досліджень є “сприяння впровадженню результатів у практику”. Тобто, досліджуючи певну наукову проблематику, слід керуватися питаннями: а що принесе це дослідження? Що

покращиться від запропонованого? Таким чином, зазначене завдання повинно виконуватися в повному обсязі, що і буде запорукою ефективності наукової та практичної діяльності ОВС.

Завершуючи та підсумовуючи другу частину дослідження, на нашу думку, слід виділити особливості впровадження результатів дисертацій, отриманих у нашій країні, в практичну діяльність органів внутрішніх справ України, які прямо пов'язані з низьким рівнем та ефективністю реалізації наукового результату, серед них: 1) відсутність чіткої ефективної нормативно-правової бази, яка б урегульовувала не тільки питання безпосереднього здійснення впровадження часткових результатів на стадії захисту дисертації здобувачем, а й комплексного впровадження зазначених результатів вже після проведеного захисту; 2) невміння, а інколи, небажання молодих вчених реалізувати отриманий в процесі здійсненого власного дослідження науковий результат у практику діяльності підрозділів органів внутрішніх справ України для вирішення певних проблемних питань або поліпшення умов, засобів, способів тощо, досягнення практичного результату в процесі вирішення службових завдань, що стоять перед працівниками системи МВС України; 3) невміння та небажання у разі здійснення вченим практичного впровадження результатів дисертацій висвітлити вже отриманий результат в аспекті його практичного впровадження; 4) відсутність на відомчому та державному рівні механізмів контролю фактів впровадження результатів проведених дисертацій у практичну діяльність.

Отже, резюмуючи викладене вище, слід зазначити, що науковий результат захищених дисертацій має бути відображений у наукових працях: наукових статтях, підручниках, навчальних посібниках, навчально-методичних та науково-практичних посібниках, довідниках, методичних та практичних рекомендаціях, дисертаціях (докторських, кандидатських), монографіях тощо. У такому разі результати зможуть використовуватися широким загалом. Втім, якщо наукова робота здійснюється на замовлення практичного органу, результат повинен бути найбільш доцільний для сприйняття, вивчення відповідно до специфіки роботи особового складу. В результаті усного опитування працівників практичних підрозділів ОВС України з'ясовано, що замовлення, які надходять від практичних підрозділів, свідчать, що найбільш доцільними та пріоритетними видами наукових результатів є: випуск нових зразків спеціальної техніки (технічних засобів); методичних рекомендацій; курсів лекцій.

Також слід зазначити про важливість спільних наукових робіт науковців ВНЗ та НДУ з практичними працівниками, що посилює знайдення оптимальних та ефективних результатів проведених робіт.

Знаходження оптимальних рішень, вирішення наявних проблем та суперечностей у діяльності ОВС є завданням наукових досліджень. Практичні дії та теоретичні основи являються запорукою ефективної діяльності ОВС із профілактики, запобігання, припинення та виявлення протиправних діянь.

Не слід забувати й про удосконалення правової бази у напрямі регулювання відносин у сфері впровадження результатів дисертацій у практичну діяльність органів внутрішніх справ України молодими вченими.

Тобто дотримання схеми: виконання наукової роботи, впровадження її результату в діяльність практичного підрозділу чи служби ОВС – є запорукою вдосконалення діяльності всієї системи органів внутрішніх справ.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 13.12.1991 № 1977-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 12. – Ст. 165.

2. Етичний кодекс ученого України : Схвалено постановою загальних зборів НАН України від 15 квітня 2009 року № 2 // Бюлетень ВАК України. – 2011. – № 11. – С. 7–11.

3. Про внесення змін до Закону України “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності” : Закон України від 01.12.1998 № 284-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 2–3. – Ст. 20.

4. Положення про організацію проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України : Наказ МВС України від 15 травня 2007 року № 154 / Нормативно-розпорядчі документи щодо наукової та науково-технічної діяльності ДНДІ МВС України. – К. : СПД “Чалчинська Н.В.”, 2010. – 135 с.

5. Про затвердження Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій : Наказ МОН від 27.10.2008 № 977 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 27. – Ст. 96.

6. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника : постанова Кабінету Міністрів від 7 березня 2007 р. № 423 // Атестаційний вісник. – 2012. – № 1. – Ст. 45.

7. *Мацкевич Р.С.* Административно-правовое регулирование внедрения научной продукции в практику деятельности органов внутренних дел : проблемы и пути их решения / Р.С. Мацкевич / Научный портал МВС России. – 2011. – № 3 (15). – С. 14–17.

Отримано 20.03.2015